

Československé legie v Rusku

Byly to dobrovolnické vojenské jednotky na ruském území v letech 1914–1920, jež bojovaly nejdříve proti rakousko-uherské armádě a Němcům na Ukrajině a poté za ruského cara spolu s Bílou armádou proti Rudé armádě. Jeden z hlavních velitelů legií v Rusku byl Radola Gajda.

Po sarajevském atentátu v roce 1914 přišly Čechům žijícím v Rusku, kteří byli stále občany rakousko-uherské monarchie, mobilizační rozkazy. K odvodům se krajanům vůbec nechtělo. Hledali ochranu u cara. Hrozilo však, že budou posláni na Sibiř, protože šlo o cizí státní příslušníky ze země, s níž je Rusko ve válce. Zrodil se plán českých i ruských ctitelů slovanské vzájemnosti – začlenit Čechy do ruského vojska, aby pomáhali rozbít rakouskou monarchii. A tak již v srpnu roku 1914 vznikla Česká družina.

Ruští domobranci a čeští družiníci

Název družina pochází od jména ruských domobraneckých jednotek, kterých vzniklo v carské armádě dokonce války několik set. Podle ruských předpisů měla mít družina 1096 vojáků, ale tohoto počtu v prvních měsících války nová a výhradně česká jednotka nedosahovala. Češi se stali součástí Kyjevského válečného okruhu a tvořili jeden prapor o dvou četách a síle přes pět set mužů. Po slavnostní přísaze, která se konala 11. října, tedy na svatého Václava 28. září, se čeští dobrovolníci na počátku listopadu 1914 ocitli na frontě.

Z deníků a vzpomínek dobrovolníků lze nabyt dojmu, že se v Rusku chovali jako nějací vojenští turisté. Ze zápisů doslova číší zvědavost a touha po poznávání. V Kyjevě tak bylo možno na mnohých místech zaslechnout češtinu nebo komolenou ruštinu s mnohými českými a slovenskými výrazy a zahlédnout vojáky s červenobílou lentočkou na čepici. Málokterý z nezkušených vojáků poslechl varování, aby se vyhýbal hlavní třídě Kresčatik. Na nejvýznačnějším městském bulváru, kyjevském korzu, byla velká pravděpodobnost, že dobrovolce potká vysokého důstojníka. Vojáci bloumali po bulváru a zajímali se o zboží vystavené ve výkladních skříních, vývěsní cedule a ženy a dívky. Nějakého plukovníka nebo generála tu a tam přehlédli úplně nebo dobře nerozeznali hodnost a nevzdali příslušným způsobem čest. „Nevěděli jsme, kde končí blahorodí, kde začíná vysokoblahorodí, dokonce už ne prevoschoditelstvo a vysokoprevoschoditelstvo.

Ženám na Čechích údajně imponovalo jejich vesměs slušné vystupování a upravený zevnějšek; mimo jiné se hladkým oholením lišili od vousatých ruských vojáků. Legionáři přitahovali ženy i nepřehlédnutelným sebevědomím a vzděláním. Čeští střelci mívali vyšší vzdělání než ruští poddůstojníci a nižší důstojníci, případně si ho vymysleli. Lhaní nebo upravování skutečnosti hrálo totiž při seznamování v Rusku zásadní roli. Ženy k legionářům přitahovala i jistá záhadnost spojená s jejich „exotickým“ původem a cizí, a přesto ruštině podobnou řečí.

Průzkum a boj

Družiníci nepůsobili v ruské armádě jako řadoví pěšáci. Jejich nejvyšším představeným byl velitel 3. ruské armády generál Radko Dimitriev, který je rozdělené do čet rozřadil mezi pluky a divize svého vojska. Ruské velení je schválně nasazovalo do těch částí fronty, kde se vyskytovaly slovanské a české

oddíly a kde bylo rakouské vojsko nespolehlivé. Čeští rozvědčíci vynikali inteligencí, samostatností a odvahou a v boji se brzo osvědčili.

Požadované informace bylo možno získat pečlivým pozorováním bez nutnosti navázat s nepřítelem přímý kontakt – legionářská terminologie tento způsob průzkumu označovala jako nabljud'ání. Vojáci si našli místo s dobrým výhledem a zapisovali potřebné údaje nebo je zakreslovali přímo do map. Vojáci se snažili zahlédnout výložky nepřátel, případně sebrat odznaky, legitimační listky, časopisy, noviny, knihy nebo osobní korespondenci padlým v prostoru mezi zákopy nebo si přímo promluvit s nepřátelským vojákem. Úspěchů dosahovali Češi u pluků doplňovaných z českých zemí, pro jejichž vojáky bylo velkým překvapením, že nepřátelský Rus skrývající se někde v blízkosti jejich postavení umí perfektně česky.

Možná více než ze zranění a rychlé smrti měli strach ze zajetí; jako velezrádci by byli vyslýcháni, souzeni a nakonec oběšeni. Rakousko-uherská strana vypsala odměny za dopadení živých českých a slovenských velezrádců, odměna mohla zahrnovat peníze, dovolenou a vyznamenání. Legionáři raději spáchali sebevraždu, než by byli dopadeni.

Proti nepříteli zpěvem koled i hymnou

Do různých šarvátek se družiníci dostávali především během průzkumných akcí. Občas se uchýlovali i k nevšedním praktikám. Mezi nejzajímavější patřil třeba zpěv koled ze zákopu směrem k nepřátelským pozicím o Vánocích roku 1915. Češi ukrytí na rakouské straně prý tehdy družiníkům ochotně odpovídali. Jednotce se podařilo 3. IV. 1915 převést 28. pěší pluk „Pražské děti“ do ruského zajetí.

Specifickým druhem frontové práce Čechoslováků byly propagandistické aktivity. Dobrovolci přesvědčovali Čechy a Slováky v rakouských uniformách k dezerci. Aktivitou československých rozvědčíků byly „zpívané rozvědky“. Skupina vojáků se přiblížila na doslech k nepřátelským pozicím a začala zpívat – většinou české lidové písně, jen málokdy chyběla píseň Kde domov můj?

Dobrovolci pronikali do rakouských pozic převlečení do ukořistěných c. a k. uniforem, předstírali, že jsou zajatci prchající z ruského zajetí. Jedné takové rozvědky se zúčastnil i Karel Holý, který se do legií už nikdy nevrátil; skrýval se ve vesnici asi 150 kilometrů od Kyjeva, pak se oženil a přestěhoval se do Nikolajevky. Tam podnikal jako uzenář, ale poté, co mu znárodnili živnost, odjel i s rodinou v roce 1929 do Československa.

Trnitá cesta a nadějná budoucnost

Ovšem život České družiny zdaleka idylický nebyl. Jednotka se potýkala s nedostatkem nových rekrutů a spousta zajatých Čechů nejprve nechtěla zpátky na frontu. Muži se obávali o své rodiny doma a ruská armáda pro ně ani neměla ošacení. Ještě větším problémem byl nedostatek českého zdravotního personálu a hlavně lékařů. Přes to nakonec do konce roku 1915 vstoupilo do České družiny 2 225 mužů.

Do jara 1915 přešly na ruskou stranu desetitisíce vojáků. Většinou zajetí nekladli odpor, mnohdy dobrovolně dezertovaly celé roty. Car Mikuláš se však stále neměl k tomu, aby zbudoval oficiální

československou divizi, i když jejímu vzniku by nestálo nic v cestě. Kritickým momentem byl 2.květen 1915. Rusko prohrálo u Gorlice. Ztráty na životech i na vojenském materiálu byly obrovské a Rusové museli vyklidit Polsko. Rok 1916 měl být rozhodujícím rokem o konci války. Ruská vojska se vzhopila k nečekané ofenzívě, nakonec ale frontu posunula jen o 100km za ztrát jednoho milionu vojáků.

Čeští vojáci byly pro generála Brusilova velice užiteční. Uměli skvělým způsobem zjišťovat slabiny v nepřítelově obraně. České družině se příliš nedařila snaha o založení samostatného útvaru, požádala o pomoc zahraniční odboj. Ten v čele s Masarykem tou dobou vedl úspěšná jednání ve Francii právě za stejným účelem. V Rusku tak úspěšní ale nebyli, carovi a politikům připadala osoba Masaryka v čele naprosto nepřijatelná pro příliš liberální a demokratický přístup

Velkým zlomem byla ruská únorová revoluce, kdy spousta Čechů vyřešila svůj nejistý osud v ruském zajateckém táboře i po akcích českého zahraničního odboje a jeho agitátorů vstupem do rodícího se Československého vojska na Rusi.

Následky revoluce pro armádu byli katastrofální. Ruská armáda, většinou složená z mužiků, považovala válku za carovu a ne za svoji, takže se velmi rychle sama úspěšně demobilizovala. Čeští vojáci, přestože ve většině sympatizovali s revolucí, byli v ten čas považováni svým způsobem za cizorodý živel. Nesouhlasili totiž s ukončením války,

V roce 1917 vstoupily do války Spojené Státy Americké a Rusko mělo jediný úkol, tedy vydržet. Bylo rozhodnuto o ofenzívě, které měl velet opět generál Brusilov.

Dobrovolci všech hodností (včetně důstojníků) se oslovovali „bratře“ a navíc si mezi sebou tykali. Při uvažování nad tykáním a oslovováním „bratře“ se objevuje odkaz na sokolství, ale například Josef Kudela tento názor poopravoval: „je zavedeno tykání a vzájemné oslovování: bratře. Doma někteří lidé prohlašovali povinné tykání, zavedené v sokolských jednotách a dělnických organizacích, za formu zavedenou. Legionáři mají jeden cíl a v poměru k tomuto cíli si všichni byli rovni, všichni bratři, synové jedné matky. Na každého se můžeš obrátit jako na člověka blízkého. Oslovení „bratře“ není neznámé ani v dalších válečných konfliktech a armádách. Podobně se mezi Američany ve Vietnamu rozšířilo oslovení brother nebo bro, které bylo původně vyhrazeno pro komunikaci mezi Afroameričany, ale postupně pronikalo přes všechny etnické hranice

Bitva u Zborova

Bitva u Zborova probíhala od 1.až 2. července 1917. Představovala součást Kerenského ofenzívy. Jednalo se o první významné vystoupení Československých legií na východní frontě. Úspěch československých jednotek byl natolik výrazný, že ruská prozatímní vláda poté zrušila veškerá omezení na formování nových jednotek z českých a slovenských zajatců.

Československá střelecká brigáda o síle asi 3500 mužů (1. střelecký pluk „Mistra Jana Husa“, 2. střelecký pluk „Jiřího z Poděbrad“, 3. střelecký pluk „Jana Žižky z Trocnova“) dosáhla úspěchu ve vedlejším směru Kerenského ofenzívy, když prorazila přes čtyři linie rakousko-uherské armády až do hloubky asi 5 km a získala velký počet zajatců a válečného materiálu.

Proti Československé střelecké brigádě zde stály část 86. pěšího pluku a 6. pěšího pluku 32. uherské pěší divize a rakouské pěší pluky č. 35 (Plzeňský) a č. 75 (Jindřichohradecký) z 19. pěší divize o síle asi 5500 mužů, dobře vyzbrojených a výborně vyzbrojených. Příslušníci 35. pluku z Plzně bojovali spíše symbolicky. To potvrzuje vysoký počet zajatců – 62 důstojníků a přes 3000 vojáků, tedy málem tolik, kolik čítala celá Československá brigáda. Legionáři pronikli až k pozicím rakouského frontového dělostřelectva a ukořistili 15 děl. V bitvě u Zborova se legionáři postavili pravidelným jednotkám Ústředních mocností v podobě rakousko-uherských pluků, což s sebou neslo jakousi trpkou příchut' bratrovražedného boje.

Čs. střelecká brigáda velmi slabou výzbroj, nedostatek kulometů a zcela nedostatečná byla i výstroj vojáků. Brigáda se nacházela v nezáviděníhodné situaci, byla určena jen jako podpůrná síla demonstrativního útoku na vedlejší bojišti – nebyla jí tedy věnována ze směru zásobování a vyzbrojení téměř žádná pozornost. Vždyť mnozí vojáci do boje šli ještě v palachách, protože zatím nedostali letní čapky furažky a nedostávalo se zásobníků k puškám, což způsobilo, že náboje bylo nutno do pušky nabíjet jednotlivě.

Již první napohled na linii, která byla legionářům určena, v nich musel vyvolávat neradostné myšlenky, nemluvě o perspektivě útoku proti skvěle opevněnému nepříteli. Opilí vrchní velitelé pluků i brigády (ruští důstojníci) nechali přípravu útoku na českých zástupcích. Vše připravovalo několik poručíků, kteří postrádali formální vojenské vzdělání a improvizovali na základě zkušeností z rozvědkových operací předchozích let. Rakousko-uherských aktivních důstojníků českého původu do legií do roku 1917 mnoho nevstoupilo a ani v pozdějších letech se situace nezměnila.

Ve dne i v noci byly pozice legionářů pod někdy sporadickou a tu a tam houstnoucí palbou dělostřelectva. První vlna granátčků (mezi nimi Karel Fibich) útočila ve volné formaci, aby netvořila dobrý terč pro nepřátelské dělostřelectvo a strojní pušky. Ostatní vlny též nepostupovaly ve formacích, ale v menších skupinkách nebo jednotlivě. S bojem u Zborova jsou spojeny kategorie rychlost a zběsilost. Bitva u Zborova se stala zřejmě jediným úspěšným útokem v rámci celé ofenzivy. Mnohé ruské jednotky na zteč vůbec nevyrazily a všechny ostatní byly se značnými ztrátami odraženy, postup byl jen minimální. Československá brigáda získala nejen věhlas – díky dobré průzkumu, ale také jiným způsobem boje, na nějž nepřátelští vojáci nebyli zvyklí ani vycvičení. Bitva u Zborova představuje zásadní přelom nejen v propagandě, politice, ale i ve vojenství československých legií na Rusi.

Ztráty Čs. střelecké brigády při této bitvě byly 185 padlých a zemřelých následkem zranění a asi 700 zraněných. Krvavý byl zvláště polední boj o Mogilu, opevněné návrší držené maďarským plukem. Maďaři se bránili do posledního muže. Zde padla většina českých a slovenských legionářů.

Ještě před bitvou, která byla vedena v blízkosti ukrajinské obce Zborova, byli v průběhu dělostřelecké přípravy těžce zraněni pozdější významní českoslovenští generálové Jan Syrový (přišel o oko) a Otakar Husák.

S bitvou jsou spojováni hned tři budoucí českoslovenští prezidenti. T. G. Masaryk bitvu sledoval z Petrohradu pomocí telegramů a válečných vývěsek, Ludvík Svoboda se jí účastnil v poli jako legionář, kde proti němu podle legendy stál na straně Rakouska-Uherska Klement Gottwald. *(Přítomnost Klementa Gottwalda však nelze podle dobových pramenů potvrdit).*

U Zborova bojoval 1. střelecký pluk ještě pod názvem pluk „Svatého Václava“. Po zborovské bitvě, když profesor Masaryk navštívil československé legionáře, dovolil si jako předseda Československé národní rady pluk přejmenovat na pluk „Mistra Jana Husa“.

Ocenění hrdinové od Zborova

Bitva u Zborova se v meziválečném období stala symbolem příkladného hrdinství československých vojáků. České pluky si na své prapory a korouhve mohly připevnit čestné svatojiřské stuhy. Vrchní velitel ruských vojsk generál Alexej Alexejevič Brusilov ocenil československé legionáře tím, že se před jejich velitelem T. G. Masarykem poklonil po mužicku, až po pás.

Do vojska proto měli být všichni dobrovolníci přijímáni pouze v hodnosti vojína, nehledě na jejich případné hodnosti z rakousko-uherských armád. Muži s dostačujícím vzděláním, často rakousko-uherské záložní důstojníci si mohli podat žádost o přiznání statutu jednorozhodného dobrovolníka a po získání vzdělání, respektive poté, co byli úspěšně přezkoušeni z ruských vojenských řádů, obdrželi hodnost praporčíka. Důstojnickou hodnost mohl dle vojáků samotných a dle názorů části vedení odboje získat pouze ten, kdo prokázal inteligenci, znalosti a hlavně statečnost na frontě.

V listopadu 1917 obsadila část 1. divize (3. pluk Krále Jiřího z Poděbrad) prakticky bez boje k potlačení bolševických nepokojů Kyjev. Legionáři se zapojili do třenic mezi ukrajinskými separatisty, bolševiky a Prozatímní vládou. Od Kyjeva pochodovali vojáci směrem k Bachmači.

Masaryk „opustil“ svoje legionáře na Rusi v den svých 68. narozenin 7. března 1918, když předtím zajistil, aby se vojsko ještě neexistujícího státu stalo součástí francouzské armády. Velitelem druhé divize jmenoval ruského generála Petra N. Podhájeckého.

Koncem roku 1917 bylo v Rusku 38 500 dobrovolníků v legiích a přes 60 tisíc v zajateckých táborech ve spolicích, které Masaryk organizoval jako rezervu legií (základ 3. divize). Velením ruské armády byl Masaryk považován za jejich nejvyššího velitele. Po Říjnové revoluci, rozhodlo vojenské vedení států Dohody, že začne legie přesouvat na západní frontu.

Zásobování

Fronta proti Ústředním mocnostem se ale rozpadala, Ruskem zmítala revoluce a dozvuky těchto velkých změn dosahovaly až na ospalý ukrajinský venkov. Ukrajinský venkov totiž místy ovládaly loupeživé bandy, někdy se jednalo o místní nacionalisty (tzv. hajdamaky), případně o zbolševizované vzbouřence a občas o obyčejné lupiče, kteří využívali zmatené situace k vlastnímu obohacení. Zhruba ve stejné době donutila špatná zásobovací situace československé velení k vyhlášení rekvizic. Jednotky se měly pokoušet získat nákupem u místních vesničanů nedostatkové potraviny, případně sáhnout ke konfiskacím. Některé vesnice se rekvizicím bránily jen verbálně, ale došlo i k bojům, neboť mezi civilním obyvatelstvem bylo mnoho zbraní. Existoval jeden žertovný rým namířený proti legiím : „*Bije se Rus blízko a v dáli s Rusem silně – Čech zatím krade cukr rád a pilně.*“

Bitva u Bachmače

Na začátku roku 1918 se Čechoslováci nacházeli v těžké situaci, kdy ze spojeneckého carského Ruska vznikl stát bolševický. V zemi pak nastalo upevňování sovětské vlády a započala občanská válka. Ukrajina vyhlásila počátkem února 1918 samostatnost, odtrhla se od Ruska a požádala o ochranu Ústřední mocnosti. Němci a Rakušané toho využili a pod záminkou pomoci Ukrajině započali rychlý postup na východ, jaký neměl v dějinách 1. světové války období.

Záhy po vypuknutí revoluce se rozbuřelo tzv. bratání. Naivní ruští vojáci se pod dojmem revolučních hesel pokoušeli přátelit s nepřátelskými bojovníky, chápali je jako své bratry (odtud výraz bratání) a vnímali rozmluvy a výměny darů, případně letáků a novin, jako známky blížícího se konce války.

Rusové zabraňovali dobrovolcům v bojové činnosti, prý aby Čechoslováci nedráždili nepřítele a zachoval se klid na frontě. Konflikty mezi Rusy a Čechy nebyly vždy jen slovního. Čechoslováci byli přímými svědky revolučních excesů svobodou a hesly ovlivněného davu ruských vojáků, kteří vyháněli důstojníky a znehodnocovali válečný materiál, protože už odmítali dále bojovat.

Leginář Jan Falář bilancoval revoluční události: „Kolem nás dějí se neuvěřitelné věci. Jedna strana potírá druhou. Po venkově bloudí hordy, na účet bolševiků olupují sedláky a řadí mezi pokojnými lidmi. Vojáci kradou koně a výzbroj. Samotní bolševici nemají důstojníky, pouze komisaře! Ukrajinské vojsko je nespolehlivé, které při nejbližší příležitosti odloží zbraně a praští s vojnou. ‘Pogromy’ stávají se zjevem obyčejným. Nejvíce zakouší majetnější třída a židé, na něž jsou pořádány pravé hony.

Dne 1. března 1918 obsadili Němci a Rakušané Kyjev. Postupovali dále Ukrajinou velmi rychle a hrozilo, že čs. armádnímu sboru odříznou cestu na východ. To by znamenalo zajetí našeho vojska, jehož příslušníci by byli jako bývalí vojáci rakousko-uherské armády vězněni nebo popraveni za velezradu. Čs. vojsko, evakuující se z Ukrajiny, proto směřovalo k důležitému železničnímu uzlu – k městečku Bachmač. Zde se soustřeďovaly vlaky na cestu na východ. Legionáři neměli dostatečnou výzbroj. K bojům s Němci docházelo již při ústupu k Bachmači. Čechoslovákům hrozilo naprosté obklíčení a zamezení možnosti ústupu po železnici.

Samotná bitva u Bachmače proběhla ve dnech 8. až 13. března 1918. Spojencem legionářů se pro tuto chvíli stali „bolševici“ (vojáci nově se tvořící Rudé armády). Proti legiím stál značně početnější německý nepřítel. Bitva měla v podstatě obranný charakter. Cílem bylo vybojovat si ústupovou cestu po železnici na východ.

Boje československých legií (Československo dosud neexistovalo) proti německé přesile proběhly 8.-13. března 1918 u dnešního ukrajinského města Bachmač. Během bitvy padlo 145 legionářů, 210 bylo zraněno a 41 pohřešováno. Jednalo se o těžké boje s přesilou německých jednotek v terénu blátivých polí a polozamrzlých močálů.

Německé ztráty se pohybovaly okolo 300 mrtvých a několik stovek zraněných. Významné byly nejen boje o bachmačský železniční uzel, ale i boj o most přes řeku Desnu, který měl zabránit proniknutí německých vojsk na Ukrajinu.

Hlavní boje byly zahájeny 10. března postupem na stanici Doč a snahou o dobytí mostu. Útokem velel osobně bratr kapitán Eduard Kadlec s celkovým počtem jen několika set legionářů (zhruba 500) proti početně silnějšímu nepříteli. Němci začali klást tvrdý odpor ve chvíli, kdy zjistili, že jich je mnohem více. Situaci dále zhoršil omyl „rudých“, kteří chvíli omylem ostřelovali legionáře. Útok byl přerušen a legionáři se stáhli. Olomoucká kulometná rota 6. Hanáckého pluku druhé divize legií se proslavila houževnatou střelbou u krvavých bojů u Doče z kulometů vz. Colt 1914.

O svízelnosti tehdejší situace Čechoslováků vypovídá také z německé strany porušené příměří uzavřené 11. března, které německá strana po posílení vlastních pozic prohlásila za neplatné. Útoky Němců však Čechoslováci odrazili, a legiím se tak dařilo stahovat se Bachmači. Jako poslední se stáhli sami obránci železničního uzlu.

Prudký boj byl sveden i o zdejší vodárnu na nádraží, kde se německé jednotky zabarikádovaly. V této oblasti použity celkem tři obrněné vlaky (dva české, pod velením poručíka Jungra) a jeden ruský (broněvik). Obrněné vlaky se dostaly až k mostu přes řeku Desnu, nedaleko německé linie. Legionářům se podařilo most poškodit natolik, že pro německé ešalony dočasně nebyl průjezdný. Tím byl zpomalen postup německé pěchoty, před níž v tu dobu prchaly pluky Petljurovy, žádající legionáře o pomoc. Všechny útoky nepřítele však byly Čechoslováky odraženy a 13. března, kdy náš poslední vlak odjel z Bachmače, byl tento důležitý železniční uzel čs. armádou opuštěn. Úmysl Němců zničit legie se nesetkal s úspěchem, Čechoslováci se v pořádku stáhli na východ a pokračovali směrem na Vladivostok. Jednotky nebyly rozbity, ale naopak se jim při ústupu podařilo zachránit z opuštěných ruských skladů mnoho válečného materiálu, zásob a místy i potravin, což bylo využito v následujícím období

Organizační práce pluků II. divize spočívala v řízení dopravy a především zajišťování potřebných vlakových souprav pro příchozí jednotky I. divize. Rekvizicemi zajistil 6. a 7. střelecký pluk přes 50 lokomotiv, více než 1 300 vagonů a potřebné množství uhlí. Tento vozový park se v následujících letech rozšířil až na 11 000 vozů v 259 ešalonech.

Bitva u Bachmače představovala válečný křest 6. Hanáckého pluku (umístěného za první republiky v Olomouci). Na německé straně byly padlých stovky. Tento nepoměr mezi padlými ve prospěch našich legií se stal charakteristickým pro celou dobu jejich anabáze. Československo tak získalo prestiž ještě před svým oficiálním vznikem. Kolem legionářů se podobně jako kolem jejich „předků“ husitů vytvořil ve své době mýtus neporazitelnosti. Význam bitvy u Bachmače spočívá především v tom, že tu poprvé v novodobých českých dějinách bojovala čs. armáda, a to armáda státu, který ještě neexistoval, samostatně proti značné přesile armády mocného státu.

Brest Litevský mír

T. G. Masaryk v době svého pobytu v Rusku trval na neutralitě čs. legií. Dostával se tak do sporu s některými západními politiky, kteří se netajili tím, že by rádi viděli, kdyby se dobře vyzbrojené a vycvičené legie zapojily do bojů proti bolševikům. Masaryk s přáním většiny legionářů odmítl. Legionáři chtěli bojovat proti Rakousko-Uhersku a Německu a tím podpořit vznik samostatného československého státu.

Uzavřením brestlitevským míru byly ukončeny boje na východní frontě. Sověti se mimo jiné zavázali nestrpět na svém území vojenské oddíly nepřátelské ústředním mocnostem. Legionáři měli jedinou možnost, a to urychlenou cestu do Francie, na západní frontu.

Podmínky smlouvy vyžadovaly, aby legie zachovaly neutralitu, navíc však měly složit zbraně a ponechat si jen nezbytné množství pro vlastní ochranu. Přestože byl již uzavřen Brestlitevský mír mezi bolševiky a Němci, jeho nejednoznačná ustanovení, co do přesných hranic Ukrajinské lidové

republiky, posloužila bolševikům jako záminka nespíchat se stažením vojsk. Bitvy účastnily také oddíly Rudé armády, společně s legionáři ze 4., 6. a 7. pluku.

Dobrovolci vnímali revoluci pozitivně do chvíle, než začala ovlivňovat jejich plány k návratu do vlasti. Legionáři začali svým lpěním na vlastenectví vzbuzovat mezi Rusy podezření jako národnostní šovinisté. Ideály revoluce a demokratizující návrhy revolučních vůdců vzbuzovaly mezi vojáky pozitivní ohlas, revoluční realita už nikoliv.

Penzenská dohoda uzavřená mezi sovětským velením zastoupeným Stalinem a národní radou 26. 3. 1918 zaručovala Legiím zásobování, průjezd Sibíří do Vladivostoku a odvoz do Francie; výměnou za to Legie souhlasily s předáním všech těžkých zbraní a většiny kulometů a pušek. Legie také musely souhlasit s agitací čs. bolševiků pro vstup mužů z Legií do Rudé armády. Rusové totiž do Rudé armády nevstupovali, a pokud ano, vyfasovali uniformu, vyzvedli žold a odešli domů.

Bolševici si totiž už od začátku roku 1918 uvědomovali, že jsou bezmocní vůči nárokům Německa. Ruskou armádu bolševici rozložili v roce 1917. Bolševiků bylo málo a rudé gardy měly pár tisíc vojáků. V celém Rusku nebylo kromě 40 000 čs. legionářů významnější síly. S podmínkami **Penzenské dohody** československý štáb (R. Gajda, J. Syrový, J. Švec a S. Čeček) nesouhlasil, protože je pokládal za riskantní.

Rozpory s Rudou armádou

Plány čs. bolševiků, že z Legií odejde do Rudé armády 15 000 mužů, byly mylné. Za dva měsíce agitování odešlo jen cca 150 mužů. Větší posily získala Československá rudá armáda přímo ze zajateckých táborů. Neúspěch agitátory přiměl ke slovním útokům na Radu, Masaryka a vedení Legií, což legionáře rozzuřilo. Současně bolševici verbovali zajatce Ústředních mocností (Internacionalisty) do Rudé armády - obrovský vliv v místních sovětech a jednotkách Rudé armády získali Maďaři a Němci. Tvořili až 80% bolševických jednotek, které byly nepřátelské vůči Čs. legiím. Situaci komplikovali čeští bolševizující radikálové, odcházející z legií do řad Rudé armády a horlivě zde agitující proti bývalým spolubojovníkům.

Hlavním problémem, ale bylo stále porušování dohod. Většinu vlaků bolševici nepustili dál. Bolševici odmítali dodávat koupené potraviny. Nejistotu způsobovala přítomnost ozbrojených Němců a Maďarů. Národní rada v Moskvě souhlasila s dalšími ústupky, vojenské vedení ztratilo, jak důvěru v Radu, tak v bolševiky.

Začátkem května 1918 se situace zhoršila - Trockij se definitivně rozhodl, že Legie, které ještě nejsou ve Vladivostoku, z Ruska neodjedou a budou silou rozpuštěny a vojáci začleněni do Rudé armády, neposlušný zbytek bude pracovat v průmyslu. Bolševici se 7. Května 1918 neúspěšně pokusili zajmout nejbojovnějšího muže Legií, kapitána Radolu Gajdu a obsadili kanceláře Čs. národní rady v Moskvě.

Lev Davidovič Trockij jako vojenský komisař (ministr války) jednal po dohodě s Leninem. Leninův rozkaz nařizující rozpuštění Legií silou byl zesílen, když byl na veřejné agitaci proti legiím vážně postřelen eserkou Františkou Kaplanovou.

Čeljabinský incident – válka s bolševiky

Množily se konflikty s německými či rakousko-uherskými zajatci, přesouvajícími se opačným směrem – na západ. Lidový komisař zahraničí G. V. Čičerin zaslal 21. dubna 1918 sibiřským sovětům telegram, v němž je žádal o urychlenou dopravu německých a rakousko-uherských zajatců, kteří měli posílit armády ústředních mocností bojující na západní a na italské frontě. Tím se prakticky zastavil transport československých legií na Dálný východ. V několika železničních stanicích od Volhy na východ se hromadily vlaky s legionáři a často docházelo ke kontaktům se zajateckými vlaky, které mířily opačným směrem.

Četné drobné potyčky vyvrcholily incidentem v Čeljabinsku. Maďarský voják z 14. května 1918 projíždějícího vlaku hodil těžký kus železa na čs. vojáky, přitom jednoho těžce zranil. Češi vlak zastavili a v davové rvačce byl viník lynčován a zabit vojáky Legií. Bolševici pak v odvetě zatkli 10 strážných, kteří přišli místním sovětu incident vysvětlit. Legionáři zareagovali rychle a obsadili klíčová místa města, odzbrojili místní jednotky rudých, vynutili si propuštění zajatců a získali tři tisíce pušek.

Incident se ještě podařilo smírně urovnat, ale po týdnu se situace radikálně změnila telegramem lidového komisaře války L. D. Trockého, který rozkazoval všem místním sovětům zastřelit každého ozbrojeného Čechoslováka, internovat osazenstvo každého vlaku, v němž bude nalezena zbraň, a všemi prostředky zabránit cestě československých legií na východ. Tím byla porušena smlouva z 26. března.

Legie ovládly transsibiřskou železniční magistrálu

Mimořádný sjezd zástupců československých vojenských jednotek na to rozhodl vynutit si pokračování v cestě i silou zbraní a zahájit ozbrojené střetnutí se sovětskou mocí. **První sjezd Čs. legií na Rusi** byl zahájen 20. 5. 1918, kde se zvolení zástupci vojáků rozhodli, že nebudou poslouchat rozkazy Rady, pokud budou v rozporu s odjezdem do Vladivostoku. Trockij dal zatknout předsedu Národní rady v Moskvě Prokopa Maxu a přinutil ho odeslat telegram s příkazem k odzbrojení Legií a vložení důvěry v bolševiky a Rudou armádu. Odpovědí na tento rozkaz bylo oznámení, že výkonnou moc převezme zvolený Provizorní výkonný výbor.

Bolševické útoky na ešelony odraženy v krvavých bojích v Irkutsku, u Zlatoustu, Mariinsku, Nivonikoiajevsku, Čeljabinsku a v Penze v květnu 1918. Čs. legie ujistily sověty, že se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí Ruska a budou s bolševiky spolupracovat na průjezdu do Vladivostoku. Trockij rozkázal rozpuštění nebo zničení Legií. Boje vypukly vzápětí. Bolševici zaútočili proti čs. vlaku na stanici Marianovka nedaleko města Omsk.

V noci začal protiútok legií. Legionáři, dost často beze zbraní, zaútočili na kasárny a sklady bolševiků a po vyzbrojení převzali kontrolu nad klíčovými body Transsibiřské magistrály. Tvrdé boje byly

obzvláště s Němci a Maďary tvořícími většinu Rudé armády. Boje byly kruté, čs. vojáci zajaté bolševiky rozdělovali - Rusy obvykle propouštěli, Maďary, Němce a čs. bolševiky, kteří proti Legiím bojovali, obvykle popravili. Vzhledem k Ženevským konvencím bylo střílení zajatců zločinem, ale v květnu 1918 měli za sebou čs. legionáři spoustu bojů, kdy se k nim protivník choval stejně.

Další vítězné bitvy probíhaly od června u Mariinska, u Bezenčuku, u Samary, u Buzuluk, u Ussurijského Nikolsku, aby bylo zabezpečeno spojení různých ešelonů (vojenských vlaků) na sibiřské magistrále.

Vojenské úspěchy vzbudily u Dohody naději, užiti československých vojsk jako tmelu, jímž by spojily různé vojenské ruské a cizí dobrovolnické formace na Rusi k boji proti bolševikům. Důsledkem bylo upoutání německé armády na východní frontě. Připravovala se právě tehdy veliká německá ofensiva ve Francii. Vojenské velení legií vydalo tudíž rozkaz: obrátit se zpět na západ. Byla zřízena nová fronta na Volze (od Volska až ke Kazani), na Urále (Jekatěrinburk), na Sibiři. Cesta k Vladivostoku musela být znova probojována (boje u Kultuku, Murina Posolské, u Spasského, Kaulu, Krajevské). Obě vojenské legionářské uskupení byly spojeny v Olovjané (31. 8.2018). Svolány byly významné porady v Čeljabinsku (20. V.) a sněm v Omsku (23. VII. — 3. VIII.), které reorganizovaly správu i velitelství. Ruští generálové odešli. Vrchním velitelem se stal gen. Syrový. Současně se nejvyšším politickým orgánem stal sněm, obsazený plnomocníky a delegáty z jednotlivých pluků légií; výkonným orgánem se stala Odbočka národní rady.

Legie ovládly transsibiřskou železniční magistrálu. To byl vrchol úspěchu legií v Rusku.

Anabáze – putování transsibiřskou železnici

Masaryk se v létě 1918 ještě jednou pokusil o dohodu se sověty, po nichž požadoval zaručení "svobodného a nerušeného odchodu čs. legií do Francie". Když jednání ztroskotala, souhlasil s angažováním čs. legií v Rusku.

Železniční magistrála se od svého vzniku se stala symbolem velikosti ruského impéria. Jen v době jejího budování se kvůli práci přestěhovaly na Sibiř 4 miliony Rusů. Vybudování nejdelší železniční trati na světě o délce 9 289 km spojující Rusko s Dálným východem trvalo 25 let za opravdu extrémních podmínek. Dělníci se museli při stavbě potýkat s extrémními výkyvy teplot, odrážet útoky banditů a divokých zvířat. Terén byl obtížný a trať musela obcházet bažiny, hory i hluboké lesy. Přírodní překážkou bylo i nejhlubší jezero na světě Bajkal, podél něhož museli vyhodit do povětří velké skalní masivy a vybudovat síť tunelů.

Každodennost vojáků se na cestách po ruských železnicích zásadním způsobem změnila. Jejich novým životním prostředím se stala těpluška, nákladní vagon upravený k převozu osob. Cesta do Vladivostoku trvala mnoho týdnů. Prvotní provizorní úpravy vagonů se proměnily v rozsáhlejší vylepšení včetně vnější výzdoby, která svým ideologickým obsahem připomínala odkazy na vzdálenou vlast.

Došlo k bojům mezi legiemi a bolševiky na Sibiři a v Povolží. V květnu bylo zhruba 50 tisíc československých legionářů rozděleno v šesti izolovaných skupinách rozmístěných různě po celé délce

10 tisíc kilometrů magistrály. Československé legie dobyly 30. května 1918 Penzu a Syzraň, 8. června Samaru, 23. června město Ufa, 25. července Jekatěrinburg a 6. srpna společně s bílými vojsky byly dobity Kazaň. Bolševici přišli o ruský zlatý poklad v hodnotě přes 650 milionů rublů, který měli Kazani uložen. Ruská národní armáda obstarala převoz pokladu do Samary.

V Rusko nastal převrat utvořením diktatury bílého generála Kolčaka v listopadu 1918 a rozmohl se znovu chaos. V Kazani převzali českoslovenští legionáři zlatý ruský státní poklad obrovské hodnoty. V Ufě byla vytvořena Ruská provizorní vláda a nejvyšším velitelem bílých byl jmenován admirál Alexandr Vasiljevič Kolčak. Legionáři poklad předali Kolčakovi. Na výzvu spojeneckého velení se pak dostal zlatý poklad pod ochranu legionářů ještě jednou po napadení štábního vlaku u Zlatoustu.

Bitvy u Marianovky, u Mariinska, dobytí Uljanovsku, bitva u Lipjag, u Beznčuku, obléhání Irkutsku, bitva o Murino a Perm, byly vítězné a trvaly téměř po celou dobu přesunu.

Osvobozování měst a vesnic od bolševických sil stavělo legionáře v očích místních obyvatel (alespoň na chvíli) do pozic hrdinů. Důstojníci obyčejní vojáci byli zváni místními rodinami na obědy, večere, pořádaly se slavnosti, legionáři měli úspěchy u žen a mnohé pohřby padlých Čechoslováků se proměnily v jakési velké manifestace vzájemné rusko-české (československé) lásky.

Plukovník Švec – důstojnická čest

V září se situace zhoršila. Proti neustálým útokům bolševiků bránily město hlavně československé legie. Podpora Rusů byla pouze materiální. Den po dni se ukazovalo, že Rusů, ochotných bojovat proti bolševikům, není mnoho. Zatímco českoslovenští vojáci ve vysilujících bojích drželi linii, obyvatelé Kazaně se na ně chodili dívat dalekohledy z věží města. Jednotky Spojenců se zdržovaly na Dálném východě a nepostupovali na pomoc legiím. Ofenzíva bolševiků přinutila volžskou skupinu ustoupit. Byla opuštěna Samara a pověsti o skončení války a převratu v Čechách vzbudily v mnohých legionářích naději a touhu, co nejdříve se navrátit do vlasti.

Pod silnými údery Rudé armády se začala povolžská fronta hroutit. Ukázalo se, že sovětský režim byl silnější než demokratické síly Ruska. Ústup na východ byl pro československé vojáky deprimující. Rozčarování z politického vývoje v Rusku vedlo vojáky k nechuti dále nasazovat životy na frontě. Toužili po rychlém návratu do vlasti. Legionáři odmítli bojovat, což vedlo k sebevraždě plukovníka Švece.

Plukovník Josef Jiří Švec byl velitelem 1. československé střelecké divize. Cítil nutnost pozvednout morálku vojáků a dodat jim odvalu k dalším obětem. Dne 25. října 1918 se zastřelil. Zanechal dopis, odmítající zbabělost a vyzývající k obraně:

Neomlouvejte své jednání tím, že už přiznáním naší svobody jsme u cíle našeho poslání, že svoboda nám přiznaná dává nám právo složit ruce v klín a klidně trávit její plody. Svobody zaslouží a bude svoboden ne ten, kdo jí dobyl, nýbrž kdo dovede si ji uhájiti.

Jeho smrt probudila vojáky z pasivity. Chápali jeho čin jako oběť jednotlivce za celek. Kázeň se obnovila. Znovu měli vůli zadržet postup bolševiků.

Propojení vojsk s vojsky bílé armády vytvářelo nejasnou politickou situaci. Urychleně na Sibiř přijel generál Milan Rastislav Štefánik. Legie byly reorganizovány od 1. února 1919. Zrušil různá revoluční ustanovení sněmu (autonomie a komitétů - plukovní a rotná zastupitelstva), zavedl úřady podřízené

čsl. vládě a jmenoval francouzského generála Janina vrchním velitelem. Úkol čsl. vojska na Rusi byl vymezen tak, že má hlídat a hájit trať z Novonikolajevska do Irkutska. Propukly znovu nepokoje, živené jednak komunisty a komunistickými členy bývalého sněmu, kteří se pokusili dokonce 13. VI. 1919 o revoluci. Změny vyvrcholily uspořádáním *ilegální 2. sjezdu čs. legií v Omsku*, jehož delegáti byli zatčeni a posláni do Československa. V srpnu 1919 se dostavila z vlasti delegace, složená z poslanců politických stran, která dohlédla na to, aby vojsko co nejrychleji bylo evakuováno.

Českoslovenští legionáři dobyli všechna velká města Sibíře i Jekatěrinburg, avšak cara Mikuláše II. a jeho rodinu se jim tam již zachránit ze zajetí nepodařilo. Byl popraven týden před příchodem legií. Vojenské operace se rozšířily i mimo oblast transsibiřské magistrály, došlo k dalšímu přesunu jednotek přes Sibiř do Vladivostoku, přes vojenský odpor bolševiků. Legionáři museli v boji zničit Golikovovu bolševickou armádu Centrosibíře, aby se zbytek vojsk dostal za Bajkal. Gajdovi muži po šesti týdnech nelítostných bojů s Němci dokázali obsadit 39 ze 40 tunelů v okolí Bajkalu dřív, než je bolševici stihli vyhodit do vzduchu.

Jedinci, kteří přicházeli do Družiny, nebyli zvyklí na bezmyšlenkovité poslouchání nebo dodržování rozkazů a nařízení. Jednotky oficiálně podléhaly ruskému kázeňskému řádu a českoslovenští vojáci byli podle něj trestáni. Teprve až v květnu 1916 vznikl Československý řád vojenský, závazný pro všechny dobrovolce, který však nenahradil ruské řády, které platily ve vojsku až do začátku roku 1918. Realita byla taková, že se o všem diskutovalo, vše se probíralo mnohdy až do noci v jednotlivých partách. Každý z legionářů cítil potřebu a právo rozhodovat sám za sebe a ovlivňovat chod celého společenství. To vyplývalo z pocitu vojáků, že jsou-li dobrovolníci, tak jim vlastně nemá nikdo co nařizovat. Zjevil se fenomén nekonzistentní „dobrovolné disciplíny“, který se tvrdě srážel s každodenní realitou ruské armády a nelíbil se ani bývalým rakousko-uherským důstojníkům ve vojsku. Fenomén výlučnosti skupiny se propojoval s obrazem absolutní rovnosti v rámci skupiny samotné. „...byla mezi námi hromada lidí, kteří to nechápali, kteří si mysleli, že bratrství jim dovoluje všechno, následkem toho dovolovali si různé hrubosti a docházelo k různým výstřelkům a nedorozuměním“, napsal Josef Švec a dodal: „V mnohých chvílích jsme byli více spolku podobní než vojsku..“

Bitva na Bajkalském jezeře

Bitva na Bajkalském jezeře byla pravděpodobně jediná bitva svedená válečnými loděmi československé flotily. V srpnu roku 1918 českoslovenští legionáři pod velením plukovníka Gajdy bojovali o horské soutěsky kolem Bajkalského jezera. Byly velmi dobře chráněné. Gajdu znepokojovalo to, že Bajkal je úplně ovládnán loděmi Rudých, což ohrožovalo týl československých jednotek.

Českoslovenští legionáři při obsazování bajkalských přístavů získali parníky Sibirjak, Burjat a Fedosia. Ty vyzbrojili čtyřmi houfnicemi a použili k výsadbě do nepřátelského týlu. Legionářský parník Sibirjak se proslavil tím, že se zapojil do jediné československé námořní bitvy na jezeře Bajkal. Poslal ke dnu bolševický ozbrojený ledoborec Bajkal, který ostřeloval trať sibiřské magistrály, čímž komplikoval přesun legií vedených v tom úseku Radolou Gajdou do Vladivostoku. Úspěšný střelec, který trefil z kanonu Bajkal přímo "na komoru" byl legionář Kolín.

Lodě na Volze

Lodě legionářů na se Volze proslavily při dobytí čtvrtmilionové Kazaně, kdy legionáři získali kontrolu nad celým ruským zlatým pokladem. Bojovou flotilu tvořily parníky "Methodij" a menší "Amur", osobní parníky "Karamzin" a "Vasilij Lapšin" a dále nákladní lodě patřené děly. Útok vedl parník "Karamzin". Na střechu lodě byly umístěny kulometry. Po úspěšných bitvách proti lodím bolševiků, které se na Volhu přemístily až z Finského zálivu, vrátily se legionářské lodě do přístavu Lajševo na řece Kama.

Evakuace do Československé republiky

Do konce roku 1918 vstoupilo do československých legií v Rusku kolem 61 000 vojáků. Veliké transporty začaly odjíždět z Vladivostoku v prosinci 1919; do roka byly všechny oddíly ve vlasti. Čsl. vojsko na Rusi se do té doby rozmnožilo na 3 divise; úhrnem transportováno 56.000 vojáků, 6.700 zajatců, 1.900 cizinců a 2.400 žen a dětí.

Evakuována byla více než stovka sirotků, kteří s legionáři jeli. Právě k vlakům čsl. Legií se stahovali vyhladovělí sirotci. Rodiče se jim ztratili ve víru války a revoluce. Zjistili, že u legionářů dostanou jídlo. Než byla volná trať, musely vlaky na jednom nádraží stát i dva tři týdny. Když se tam tyto děti ukazovaly každý den a nepodařilo se dopátrat jejich rodiny, legionáři se jich ujali. Vojáci ovšem dbali i o rozvoj a vzdělání sirotků. Pečovali o ně, suplovali jim rodiče. Dokonce pro ně v červenci 1919 založili i Školu pro nezletilé dobrovolníky. Fungovala po vzoru českých obecných škol. Zpočátku sídlila v Irkutsku, podléhala inspektorátu československých vojsk.

Část vojáků ovšem už na frontu odcházela se snubním prstýnkem na ruce, a tak se řada z nich v mladém Československu posléze rozváděla. Mnozí z nich se za první světové války oženili, z Ruska si podle přivezli více než tisíc manželek a zhruba sedm set vlastních dětí. Týkalo se to i velitele 6. střeleckého Hanáckého pluku podplukovníka Jaroše. Ten dokonce při návratu legií poslal do Olomouce napřed jednoho z desátníků, který měl zajistit, aby na nádraží 21. června 1920 na slavnostní uvítání nepřišla Jarošova manželka a dvě děti. Jaroš si stejně jako řada jeho spolubojovníků s sebou vezl druhou ženu.

Za dlouhého pobytu v Rusku se čsl. armáda vyvinula v samostatnou obec legionářskou, po způsobu bratrství husitských; měla svoje vlastní školy, učiliště, tiskárny, hospodářská a osvětová střediska, žurnalistiku, peněžnictví. Byla nejen armádou, nýbrž i zárodkem samostatného státu ještě před převratem z 28. X 1918.

Češi a Slováci tím přispěli nejen k pozdržení bolševické revoluce, ale také k urychlení porážky Centrálních mocností v první světové válce. Zablokovali tím totiž přesun německých, rakouských a maďarských zajatců na západní frontu. Jejich počet se přitom odhadoval na 400 tisíc až 1 milion. Svými úspěchy navíc zřejmě udělali českoslovenští vojáci dojem na své spojence a přispěli i k uznání samostatnosti Československa.

Magistrála byla udržena průjezdná a všechny jednotky byly propojené od Penzy a Volhy až po Vladivostok v délce 8000 km. O vzniku Československa se legionáři dozvěděli se zpožděním několika týdnů. Legie převzaly kontrolu nad Vladivostokem, aby si zajistili poklidnou evakuaci na spojeneckých lodích i na prvních československých, které zakoupil TECHOD (technické oddělení legii) v Japonsku. Centrokomise najala 12 lodí. Odvezeno bylo 9 683 lidí. První loď vypravená Centrokomisí byla japonská "Liverpool-Mar". Vyplula 8. 7. 1919.

Evakuace začala dvěma cestami: z Vladivostoku lodí do Ameriky, vlakem přes kontinent a lodí dále do Evropy, či jižní cestou přes Japonsko, Hong Kong, Cejlon, Suezský průplav do italského Terstu. Pravidelný odvoz legionářů i částečně s invalidy byl transport 1. pluku 9. 12. 1919 na "Jonan Maru" a poslední "Nižni Novgorod" 13. 2. 1920 v režii Centrokomise. Další lodě poskytl americký červený kříž a vláda USA, Velká Británie, Itálie. První lodě pluly do Neapole a Marseille, další Panamským průplavem severní Ameriky a Kanady s konečným přístavem Hamburk. Posledním vypraveným transportem byla americká loď Heffron 2. září 1920. Někteří českoslovenští legionáři umírali ještě při námořním přesunu a spočinuli na dně Indického a Tichého oceánu.

Celkem bylo z Vladivostoku vypraveno 36 transportů. Spojenci poskytli 21 lodí. Celá evakuace trvala 1 rok a 8 měsíců.

Z Čechoslováků zemřelých v Rusku se do vlasti vrátily ostatky jen málokterých. To ale platí pro první světovou válku jako celek. Z výjimek lze uvést například tělesné pozůstatky Neznámého vojína od Zborova (respektive Neznámých vojínů z let 1922 a 2009) a pak ostatky plukovníka Josefa Jiřího Švece a podplukovníka Karla Vašátka v roce 1933. 1

Česká republika se k legionářskému odkazu oficiálně hlásí, dokladem může být nejen v textu zmiňované přenesení ostatků Neznámého vojína do Památníku osvobození, ale též přerod České obce legionářské v Československou obec legionářskou.

Intervenční armáda proti bolševické revoluci

Vlády spojeneckých států (Francie, Velké Británie, USA) plánovaly československé legionáře ponechat na Rusi a vytvořit z nich jádro intervenčních sil, které by zasáhly proti bolševismu. Československé legie kontrolovaly podstatnou část Sibíře – konkrétně oblast okolo jižního Uralu – a byly jedinou dobře organizovanou silou v Rusku, jejíž velení podléhalo Francii, nejvyšší velitel spojeneckých vojsk na Sibíři byl francouzský generál Maurice Janin, jenž vydal i rozhodnutí k ochraně Kolčakova vlaku. Japonci pomohli Čechům a Slovákům při obsazování železničních uzlů nad Vladivostokem a při bojích na Ussuri i dobytí Chabarovska. Intervenční posily spojenců, které do Vladivostoku dorazily, byly symbolické. Jednotky čítaly asi 10 000 Angličanů, Francouzů a Číňanů.